

Poselství zapsaná v letokruzích

29.7.2025 - | Městská část Praha 7

Zastavme se na chvíli v nepříliš příjemném prostředí za prosklenou kostkou jednoho fastfoodového řetězce u stanice metra Nádraží Holešovice. Právě zde roste doslova hrdina, starý jilm vaz s široce rozložitou korunou. V minulosti měl vše, co potřeboval. Jak se ale město rozšiřovalo a houstlo, „začaly létat třísky“. Náš velikán je dnes živou připomínkou někdejších starých Holešovic, čtvrti Zátory, která byla zbourána v roce 1978, aby uvolnila prostor pro vybudování stanice metra, autobusového terminálu a vlakové stanice. Strom byl v minulosti součástí aleje, která vedla ulicí Na Zátorách a jež společně s původními domy vzala za své. Dnes zde osamocený hrdina tvoří skutečnou krajinnou dominantu. Jeho stáří je odhadováno na 190 let a obvod kmene měří více než 260 centimetrů. Pro své poselství by si zasloužil úpravu svého okolí tak, aby mohl připomínat svůj odkaz mnoho dalších desítek let. Náš jilm je naštěstí houževnatý, a tak stále roste dál, i proto, že mu dostatečnou vláhu zajišťuje nedaleká Vltava. Nemůže se přemístit, i když by to určitě s chutí udělal. Je odkázán na své původní místo. Některým překáží v cestě, jiní obdivují jeho krásu nebo se ukrývají v jeho stínu. Civilizačnímu tlaku odolal pravděpodobně i díky štěstí, a v roce 2014 se tak mohl stát součástí databáze významných stromů.

Když lidé poznají hodnotu stromu, váží si víc i jeho okolí

Významné stromy jsou součástí našeho života. Mnozí z nás máme „svůj“ strom nebo stromy, jež jsou pro nás z různých důvodů důležité. I ony mají své životní osudy, podobně jako lidé. Možná právě proto, že můžeme s některými sdílet vlastní životní příběh, jsou stromy pro náš život významné v pravém smyslu tohoto silného slova. „I v Praze rostou výjimečné stromy, které si zaslouží pozornost, úctu a ochranu,“ říká dendrolog Aleš Rudl a pokračuje: „Některé jsou mimořádné svým vzrůstem a věkem, jiné nesou kulturně historické poselství či jsou zajímavými dendrologickými druhy.“

Stromy, které s námi žijí ve městech, nejsou jenom důležitou vegetační složkou. O významu a potřebnosti zeleně pro obyvatele měst není pochyb. Každého z nás potěší první jarní ševlení čerstvých lístečků, které nám říká, že začíná nový život a období růstu. V parném létě se rádi zastavíme v příjemném stínu a chládku mohutného stromu. Na podzim zase obdivujeme barvící se listy a v zimě si prohlížíme architekturu koruny stromu.

I stromy mají měřítko své existence

Dřeviny ale ve městě nemají příhodné podmínky. Pokud by stromy měly nohy, hned by z města utekly. Urbanizované prostředí jim přináší mnoho stresu, například nedostatek vody, nedostatek půdního vzduchu (vlivem zhutnění), skladba půdy a její pH, kontaminace půdy (zejména zasolení, psí výkaly), klimatické poměry, znečištění vzduchu a v neposlední řadě vandalismus a další vlivy. „Vegetace ve městě bychom si měli velice vážit a snažit se jí vylepšovat přírodní podmínky pro zdárný růst. Ostatně péče o zeleň je vizitkou každé obce,“ zdůrazňuje Aleš Rudl.

Památné a významné stromy

Mnohé stromy mají v letokruzích zapsaná důležitá poselství. „Památné stromy jsou mimořádně významné stromy, které vyhláší příslušné orgány ochrany přírody – v Praze magistrát. Stromy poté mají zvláštní zákonnou ochranu. Významné stromy jsou další pozoruhodné dřeviny, které svým vzrůstem, poselstvím a dalšími výjimečnostmi převyšují běžnou zeleň. Některé z nich jsou spojené s věhlasnými osobnostmi, jiné připomínají důležité mezníky naší státnosti či jiným způsobem vytvářejí paměť daného místa,“ uvádí Rudl a dodává, že v Praze jsou významné stromy evidovány v databázi významných stromů na webu Prazskestromy.cz.

Vyhlášení dřeviny za památný strom či její zanesení do celopražské databáze jí zajistí ochranu. Danému stromu je pak snáze umožněno nerušeně se dožít co nejvyššího věku a zabrání se tím též ztrátě poselství, které nese. V neposlední řadě se takové stromy mohou stát cílem procházek. Evidence stromů napomáhá při revitalizacích zeleně, aby kvůli neznalosti nedošlo k odstranění důležité dřeviny. „V Praze je vyhlášeno za památné stromy zhruba dvě stě dřevin. Další 321 eviduje databáze významných stromů Prahy. Rozšiřování těchto seznamů probíhá zejména na základě návrhů a podnětů široké veřejnosti, městských částí a dalších aktérů,“ říká Aleš Rudl.

Živé symboly národní identity

Pojďme se nyní vypravit za majestátními velikány Prahy 7. Nejstarší z nich pamatují vládu Jiřího z Poděbrad, ale i jedinci věkem mladší nesou svá poselství. Jako jeden ze symbolů české státnosti je na uniformách, v heraldice a podobně používán český národní strom – lípa. Tradice sázet lípy na paměť vzniku Československa se rozvinula v roce 1918. Oslava spojená s výsadbou stromu přinesla do našich měst a obcí tisíce jubilejních lip, jejich první výsadby se uskutečnily v letech 1918 a 1919. Sazení probíhalo i v dalších letech, a to především při kulatých výročích – 1928, 1968, 1998, 2008 a 2018. V době minulého režimu se první republika nepřipomínala, a proto z tohoto období výsadby často chybějí. Dočasné přerušení tradice mělo za následek, že na poselství mnohých lip se bohužel zapomnělo.

Jedna taková pozoruhodná lípa roste v parku za kostelem sv. Antonína Paduánského na Strossmayerově náměstí. Silný kmen v nepatrném náklonu nese rozložitou a bohatě větvenou korunu. Některé její části sahají téměř k zemi. Prostor pod korunou doplňuje porost břečťanu. Lípa srdčitá zde tvoří lokální dominantu, vysazena byla 28. října 1968, tedy jako připomínka 50. výročí vzniku Československé republiky. Hlavními aktéry výsadby byla tehdy velmi odbojná organizace Klub pionýrských vedoucích Prahy 7 a Obvodní dům pionýrů a mládeže Prahy 7 v čele s jeho pracovníci a patronkou Klubu pionýrských vedoucích Miladou Tábořskou. Stáří lípy se pohybuje kolem 60 let.

Ve stejné době byla vysazena i Lípa republiky (někde uváděná jako Lípa svobody) na Letné v ulici Františka Křížka. Pozemek byl vybrán proti škole (dnešní ZŠ Fr. Plamínkové) na dětském hřišti, ale po přístavbě mateřské školy v Kostelní ulici se lípa stala součástí jejího areálu. Navíc se musí o svůj prostor dělit s plotem a se sousedním stromem. Má tak úzkou, do výšky protáhlou korunu. I tato lípa, tentokrát se jedná o lípu malolistou, byla vysazena v září 1968 na připomínku 50. výročí vzniku Československé republiky. Zasadili ji žáci společně s učiteli a ředitelem školy doktorem Vokurkou na protest proti okupaci Československa sovětskou armádou.

Lípa dobré vůle

Obě lípy i již zmíněný jilm patří mezi stromy, kterým se právem říká významné. Dalším takovým je Strom Olgy Havlové, což je souhrnné označení pro 85 stromů, které byly v roce 2018 vysazeny k příležitosti 85 let od narození první dámy Olgy Havlové. Projekt inicioval Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové a celá jeho myšlenka byla inspirována událostí z roku 1993, kdy Olga Havlová v Olomouci v Topolanech v prostorách Dětského centra zasadila Lípu dobré vůle. Na Ortenově náměstí zapustila kořeny na památku Olgy Havlové lípa velkolistá 19. října a od té doby kolemjdoucím připomíná tuto výjimečnou osobnost našich nedávných dějin, ale především nezměrné množství charitativní práce, kterou za svůj život vykonala.

Nejmladším přírůstkem mezi významnými stromy se stal platan javorolistý, vysazený na Ortenově nám., aby zde připomínal 140 let od připojení spojených obcí Holešovice-Bubny k hl. městu. Platan se stal živým důkazem toho, že ne vše se musí podařit. Strom se neuchytil a nedávno byl odstraněn. Na jeho místě bude letos vysezen další strom. I on nám bude připomínat, že za 140 let se stalo mnoho dobrého, ale i špatného.

Stoletá moruše

Významné stromy ale nemusí připomínat pouze zářné osobnosti našich dějin nebo přelomové události spojené s naší zemí. Například v Troji na zeleném prostranství při křižovatce ulic Trojská a Nádvoří nedaleko vchodu do zdejší Botanické zahrady najdete prastarou moruši bílou. Široce rozložitou korunu nese silný kmen pokrytý hluboce brázditou borkou. Podíváme-li se do historie této dřeviny, dozvíme se, že byla vysazena panem Strakou v období meziválečné krize okolo roku 1929. Původně v místě rostlo moruší více a byly sázeny za účelem chovu bource morušového. Prodej kokonů na hedvábí byl finančním přilepšením v mizerných ekonomických podmínkách té doby. Z tehdy vysazených moruší zbyl již jen tento jediný strom, který nám však stále připomíná, že svého času bylo hedvábnictví v Praze velice rozšířené. V hradbách příkopech, ale i na dalších místech se pěstovaly tisíce moruší a chov bourců zde byl velmi úspěšný. Na vrcholu bylo české hedvábnictví na konci 50. let 19. století. Ročně se v celé zemi vyprodukovalo přes 29 tun surových zámotků. Za tehdejší rozvoj hedvábnictví vděčíme italskému obchodníkovi Josefu Rangherimu, jehož hedvábnická firma patřila k nejvýznamnějším v Praze. Stáří trojské moruše je odhadováno na téměř sto let.

Ještě o něco starší je dub letní, který roste v Bubenči ve Slavíčkově ulici na zahradě za domem č. 151/15. Dobře viditelný je od železničního přejezdu v ulici Pelléova a jeho kulovitou korunu můžete pozorovat i z ulice Milady Horákové. Jeho význam je především kulturně historický. Dub stojí u novorenesanční vily, v níž měl ateliér sochař Stanislav Sucharda, a udává se, že přímo pod ním byl v roce 1897 založen Spolek výtvarných umělců Mánes. Bylo to také místo, kde se ve stínu vzrostlého dubu často scházel Sucharda s Josefem Mařatkou, Antonínem Slavíčkem a dalšími uměleckými personami té doby.

Poslové minulosti

Sto let je úctyhodný věk i pro strom, natož pro člověka, ale představte si, že ve Stromovce můžete obdivovat velikána, který je tady téměř dvakrát tak dlouho. Nachází se sedmdesát metrů od Místodržitelského letohrádku za plotem v areálu bývalého zahradnictví. Jedná se o jinan dvoulaločný a poznáte ho podle statného rovného kmene, jenž se vysoko nad zemí dělí ve dvě mohutné větve nesoucí korunu. Je to jeden z nejstarších a s obvodem kmene 365 centimetrů a výškou 24 metrů i největších jinanů u nás. Pochází patrně z doby úpravy prostranství před letohrádkem od zahradníka Fuchse na počátku 19. století. Je s největší pravděpodobností uveden v Braulově soupisu stromů a rostlin z poloviny 19. století pod tehdy platným jménem *Salisburia adiantifolia*. Střední část nefunkčního a pobořeného skleníku, jež se nachází v blízkosti stromu, je kulturní památkou a pochází z roku 1812. V té době tu již byly pěstební plochy sloužící jako zásobní zahrada pro Královskou oboru. Pozemek je dnes bohužel nepřístupný a v žalostném stavu. U jinanu je od roku 1998 umístěna cedule s nápisem památný strom a malým státním znakem.

Nedaleko odtud, na Císařském ostrově, se nachází další památný strom. Je jím dub letní a roste při komunikaci vedoucí kolem plavebního kanálu na jižním břehu ostrova necelých 200 metrů od mostu spojujícího ostrov a Královskou oboru. Rozložitý dub má široký kmen dělící se zhruba v jednom metru na tři silné větve. Ty se postupně dále rozdělují a vytvářejí mohutnou korunu. Dub se stal v pořadí druhým památným stromem, jenž byl vyhlášen na území Prahy. Prvenství drží v tom, že je prvním pražským památným dubem. Jeho stáří je odhadováno, podobně jako u jinanu v Královské oboře, na dvě stovky let. Za památným velikánem směrem k Troji je znatelná linie dalších, o něco mladších dubů, které patrně dohromady tvořily břehový porost.

Jaký je váš oblíbený strom?

Věřím tomu, že každý má svůj osobní významný strom. Ať již se pojí s nějakým mimořádným zážitkem nebo daného člověka prostě jen něčím fascinuje a vlastně není ani důležité vědět čím. Pro Aleše Rudla je to čtyřřadá platanová alej v Letenských sadech, která umocňuje vstup do parkové úpravy z jejich východního okraje. „Alej vznikla na návrh tehdejšího ředitele městských parků a

významného zahradního architekta Františka Thomayera. Při úpravách této části parku byl nesporně ovlivněn Francií, a proto použil promenádní pás s dvojitou alejí, která působí fenomenálním dojmem,” popisuje Rudl.

V Letenských sadech si tiše rostou i moji dva oblíbenci. Jedním z nich je impozantní líska turecká, která zaujme svým obvodem kmene, jenž měří bezmála čtyři metry. Uvidíte ji při cestě mezi metronomem a Letenským zámčkem. Druhý jedinec je spíše nenápadný a snadno jej přehlédnete. Jde o jeřáb břek, naši původní dřevinu, která stojí dnes spíše na okraji zájmu. Nebylo tomu tak vždycky – kdysi na burze evropských dřev u ní byla dosažena nejvyšší jednotková cena. Díky vlastnostem dřeva si břeku velmi cení jak umělečtí řezbáři, tak výrobci dechových hudebních nástrojů. Z jeho dřeva se zhotovují například flétny. V Letenských sadech najdete největší břek na území Prahy (s obvodem kmene 238 centimetrů a výškou 13 metrů), roste vlevo od cesty z Hanavského pavilonu ke křižovatce ulic Chotkova a Badeniho, a i když tak možná na první pohled nevypadá, daří se mu dobře a v polovině května je bohatě obsypán bílými květy. V Letenských sadech můžete obdivovat i desítky dalších dřevin – roste zde ruč vlasatá, dřezovec trojtrnný, jírovec červený nebo lípa stříbrná. Více z historie parku se dozvíte v samostatném boxu.

Kulturní krajina

Člověk měl odedávna v úctě stromy, které mu poskytovaly mnoho užitečného – potravu, dřevo na oheň, nástroje, části zbraní, stavební materiál, hračky pro děti, úkryt před nepřáteli a nepohodou... Dřevo stromů jej provázelo a vlastně dodnes provází od kolébky až po hrob. Velmi brzy se staré stromy staly předmětem kultu, němými svědky let minulých, pamětí generací. Jsou poselstvím minulosti, předávaným dalším generacím, které zhodnotí, jak jsme v naší době o tento odkaz pečovali.

Dnes již nejsme na stromech tak závislí jako naši předci, ke stromům nás ale stále váže pevné pouto. Z hlediska historického, kulturního i přírodovědného má význam, a možná větší, než jsme si ochotni připustit, věnovat jim péči, ošetřovat je a chránit. Především před lidskou zlovůlí, intolerancí a vandalismem. „Jaký má člověk vztah ke stromům, odkazu minulosti, takový má vztah i k ostatním lidem a k životu vůbec,” uzavírá Aleš Rudl.

Kde se můžeme s významnými stromy seznámit?

Pozoruhodné stromy Prahy jsou souhrnně představovány na webu Prazskestromy.cz, který je průvodcem po památných a významných stromech metropole. Zde je možné najít i inspiraci na vycházky či projíždky za stromy na kole. Nadšenecký web, který letos na jaře oslavil 15 let od svého vzniku, spravuje dendrolog Aleš Rudl. Předtím nebyla zajímavým stromům metropole systematicky věnována zvláštní pozornost. Web je rozvíjen na základě zájmu široké veřejnosti. Díky ní došlo k záchraně poselství desítek stromů, jejichž historie nebyla všeobecně známa a až díky spolupráci s pamětníky byla zaznamenána a dále je prezentována všem zájemcům o pražskou přírodu. Pokud při svých toulkách objevíte další zajímavé stromy, určitě si informaci o nich nenechávejte pro sebe. Napište do redakce nebo na e-mail prazskestromy@seznam.cz.

→ www.prazskestromy.cz

Stromy, které chcete znát

Královská obora je nejenom krásný park, ale můžeme ji chápat také jako jedinečnou galerii dřevin, jejíž sbírka se začala tvořit od počátku 19. století. Z dostupných historických údajů například víme, že mezi lety 1835 a 1844 bylo ve Stromovce pěstováno 123 listnatých a 6 jehličnatých druhů dřevin. Jejich počet a především struktura se časem proměňovaly. Dnes je snahou tuto jedinečnou sbírku dřevin nejen zachovávat, ale i rozvíjet. Průběžně jsou dosazovány dřeviny historicky v parku zaznamenané, ty, které časem vymizely, i nové, většinou botanické druhy. Nyní se v parku nachází 203 druhů a kultivarů listnatých a 44 druhů a kultivarů jehličnatých dřevin, což ze Stromovky činí

jeden z druhově nejpestřejších parků u nás.

Projekt Stromy, které chcete znát, seznamuje návštěvníky Královské obory se zajímavými dřevinami, jež zde rostou. V parku bylo instalováno 134 jmenovek na 94 druzích a kultivarech dřevin v centrálních částech Královské obory. Ve Stromovce se tak můžete seznámit například s celkem osmnácti druhy a kultivary dubu. Zde rostoucí dub bílý je nejstarším stromem tohoto druhu u nás, protože je doložena jeho prvovýsadba v Čechách právě ve Stromovce. Letáčky s mapkami s lokalizací významných dřevin (a QR kódem pro načtení informací pomocí telefonu) jsou průběžně doplňovány do knihovny v čítárně na dně bývalého rybníka.

Psalo se...

V letním čísle Hobuletu v roce 2022 jsme se věnovali stavu městských stromů, novým přírůstkům a roli arboristů v článku Zelené plíce města.

Téhož roku se říjnové číslo zaměřilo na ztížené podmínky růstu stromů ve městech a péči o ně v článku Zranitelní velikáni.

Ozdravné prořezy

Prořezy stromů v ulicích jsou často vnímány jako radikální a neopodstatněný zásah. Avšak žádný řez na stromě nevzniká jen z momentálního naladění arboristy. Projekt řezu je připravený ke každému stromu a provádějí jej kvalifikované firmy s arboristickými certifikáty. Zásahy jsou navíc často citlivě rozdělené na etapy a jsou prováděny na větvích, které by v blízké či vzdálenější budoucnosti způsobily problémy. Prořezy nejsou omezené obdobím vegetačního klidu a lze je provádět celoročně. Při udržovacích řezech se také odstraňují suché, problematické či nemocné větve. Právě ty, nejčastěji po silných nárazových větrech a bouřkách, jež se přes naši čtvrt čas od času přeznou, nacházíme spadlé na ulicích.

Letenské sady

Samotný park byl zakládán, dotvářen i přeměňován postupně po roce 1860. Úloha vytvořit plán na nový park byla svěřena uměleckému zahradníkovi Bedřichu Wünscherovi, tehdy již řediteli zahrady Kinských, jehož plán rozpracoval tehdejší vedoucí zahradník z Královské obory Jiří Braul. Postupně se začalo s rozsáhlým zalesňováním doposud holých letenských svahů. Vysázeno bylo na 150 tisíc stromů, založení stálo 12 000 zlatých. A aby se dřevinám dařilo, byl park již v počátcích zakládání opatřen závlahovým systémem, a to v podobě pěti sběrných nádrží, z nichž byla voda hliněnými trubkami vedena do menších bazénů. Utváření parku na konci 80. let 19. století je spojeno s osobností uměleckého zahradníka Františka Thomayera, tehdejšího ředitele pražských městských parků.

<https://www.praha7.cz/poselstvi-zapsana-v-letokruzich>